

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о директора ННІ неперервної освіти і туризму

І.С.Гриценко

2022 р.

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин і суспільних наук
протокол № 9 від 3 травня 2022 р.

в.о. завідувача кафедри

В.В. Стрілець

РОЗГЛЯНУТО

Гарант ОП «Туризм»

Кудінова І.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Музеєзнавство

спеціальність 242 – «Туризм»

освітня програма Туризм

ННІ неперервної освіти і туризму

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Лановіюк Л.П.

Київ – 2022

1. Опис навчальної дисципліни

Музеезнавство

спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	242 – «Туризм»	
Освітня програма	Туризм	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) <small>(якщо є в робочому навчальному плані)</small>	_____	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	
Семестр	4	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні заняття	-	
Семінарські заняття	30 год.	
Самостійна робота	30 год.	
Індивідуальні завдання	-	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу «Музеєзнавство» є створення комплексу теоретичних знань та практичних вмінь з музеєзнавства, вивчення всіх існуючих у сучасному світі форм, видів та напрямків роботи музеїв, принципів створення музейної експозиції, методології підбору експозиційного матеріалу, художнього оформлення музейних експозицій.

Основні завдання:

- ознайомити студентів з розвитком музеєзнавства як науки;
- дати теоретичні знання з основ музейництва та музейної справи;
- вивчення понятійно-категоріального апарату дисципліни;
- розглянути музеї та галереї за їх функціональною складовою;
- проаналізувати нормативно-правові засади функціонування галерей та музеїв;
- набуття практичних навичок щодо виявлення та використання культурно-рекреаційного, туристичного потенціалу вітчизняних галерей;
- формування вмінь творчого пошуку сучасних трендів (ідей) щодо розвитку музейної та галерейної діяльності.
- дослідження світової та вітчизняної практики з музейного менеджменту;
- отримання практично орієнтованого знання про механізми забезпечення культурно-рекреаційних потреб людини в музеях.

Майбутній фахівець повинен знати:

- принципи класифікації музеїв;
- основні принципи добору музейних експонатів;
- головні засади фондоутворення і засоби збереження фондів музеїв;
- основні методи побудови експозицій, що таке експонат і експозиційні матеріали;
- методику підбору експозиційних матеріалів;
- основні принципи художнього проектування музейних експозицій;
- головні ідеї і засади музейної педагогіки.

Також студент має **вміти**: орієнтуватись у науковій літературі з питань музейництва, відбирати з неї найголовніше, вміти систематизувати її; каталогізувати музейні предмети. мати навички складання тематико-експозиційного плану; складати супровідні тексти та фотоматеріали музейної експозиції; мати навички проведення музейної екскурсії.

Набуття компетентностей:

- загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.

ЗК3. Розуміння та власне осмислення основних світоглядних концепцій і принципів у навчанні і професійній діяльності

- фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

ФК1. Знання та розуміння предметної області своєї професії

ФК2. Уміння застосовувати фахові знання на практиці

ФК7. Здатність розробляти, просувати, реалізовувати та організовувати споживання туристичного продукту

ФК8. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем

ФК10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	с	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Основи музеєзнавства														
Тема 1. Музеєзнавство як наукова дисципліна	1		2	2	-	-	2							
Тема 2. Зародження і розвиток музеїв та музейної справи	2		2	2	-	-	2							
Тема 3. Історія розвитку музейництва в Україні	3		2	2	-	-	2							
Тема 4 Класифікація музеїв	4		4	2	-	-	2							
Тема 5. Музейний предмет: теоретичні аспекти	5		2	2	-	-	2							
Тема 6. Фонди музею	6		2	2	-	-	2							
Разом за змістовим модулем 1		38	14	12		-	12							
Змістовий модуль 2. Музейна культура: традиції та форми розвитку														
Тема 1 Науково-дослідна робота музеїв	7		2	4	-	-	4							
Тема 2. Експозиційна діяльність	8		2	2	-	-	2							
Тема 3. Освітньо-виховна робота музеїв	9		2	2	-	-	2							
Тема 4. Сучасні музейні технології.	10		2	2	-	-	2							
Тема 5. Музейна	11		2	2	-	-	2							

мережа Півдня та Сходу держави.													
Тема 6. Визначні музеї Середнього Подніпров'я та Поділля.	12		2	2	-	-	2						
Тема 7. Музейна мережа Полісся та карпатського регіону України	13		2	2	-	-	2						
Тема 8. Музейні традиції НУБіП України	14		2	2	-	-	2						
Разом за змістовим модулем 2	52		16	18	-	-	18						
Усього годин	90		30	30		-	30						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методичне заняття	2
2	Історія розвитку музейної справи в Україні	4
3	Законодавство України у сфері музейної справи та організації туристично-екскурсійної діяльності	2
4	Класифікація музеїв України	4
5	Основні напрями роботи музеїв	2
6	Ринкові засади музейного менеджменту й маркетингу	2
7	Джерела з вивчення музесзнавства.	4
8	Географічно-туристична пам'яткознавча характеристика визначних музеїв України	2
9	Музейна мережа України та її діяльність	2
10	Організація екскурсійної справи в музеях	2
11	Музейні установи в системі освіти, культури і туризму	2
12	Музейний PR.	2
Усього		30

5. Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептуальні та організаційні новації в музейному світі в другій половині XX ст. – початку XXI ст.	3
2	Подорож як спосіб пізнання світу.	3
3	Музей як соціокультурний інститут.	3
4	Сучасні унікальні музеї.	3
5	Музейна справа за кордоном.	3
6	Участь музеїв у краєзнавчому русі, охороні та використанні позамузейних пам'яток історії культури.	3
7.	Методи дослідження в музесзнавстві.	3
8.	Інноваційні методи роботи з відвідувачами.	3

9.	Перспективи інтеграції українських музеїв у регіональні, національні та міжнародні музейні організації.	3
10.	Явище меценатства.	3
	Усього	30

6. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Зразки тестових завдань

1. Систематизацію пам'яток за окремими видами започатковано у:

- 1) Давньогорецький період 2) Давньосхідний період;
3) Давньоримський період

2. Період середньовічного колекціонування припадає на:

- 1) 9-11 ст. 2) 10- 12 ст. 3) 13 ст.

3. У Київській Русі своєрідними музеями були:

- 1) палаци князів 2) монастирі 3) храми

4. Який із названих музеїв заснований у 18 ст.:

- 1) Ермітаж 2) Лувр 3) Британський музей

5. Перші музеї в Україні пов'язані з колекціонуванням пам'яток:

- 1) живопису 2) народного мистецтва 3) археології

6. Перші музеї в Україні виникли:

- 1) у 18 ст. 2) у 19 ст. 3) на початку 20 ст.

7. Назвіть найдавніший музей, що виник при українському університеті:

- 1) Музей при Харківському університеті
2) Музей при Київському Університеті
3) Музей при Одеському університеті

8. Назвіть перший музей з колекцією творів Шевченка:

- 1) Художньо-промисловий музей у Києві
2) Чернігівський музей
3) Історичний музей у Катеринославі

9. Назвіть найдавніший музей у Львові:

- 1) Музей художньої промисловості (Музей етнографії)
2) Музей Ставропігійського інституту
3) Національний музей

10. Львівська галерея мистецтв була заснована у:

- 1) 1905 р. 2) 1907 р. 3) 1909 р.

11. Основою збірок Львівської галереї мистецтв є:

- 1) Український живопис ХУІІІ-ХХ ст.
- 2) Західноєвропейське мистецтво ХVІІІ - поч. ХХ ст.
- 3) Російське мистецтво ХІХ ст.

12. Національний музей у Львові заснований як:

- 1) історичний музей
- 2) етнографічний музей
- 3) церковний музей

13. Тип музею визначається:

- 1) тематикою колекції
- 2) кількістю експонатів
- 3) метою призначення

13. Профіль музею визначається:

- 1) основним змістом його фондів
- 2) кількістю експонатів
- 3) за місцем призначення

14. Назвіть музей в Україні історичного профілю який містить колекцію єгипетських старожитностей:

- 1) Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького;
- 2) Львівський Історичний музей;
- 3) Одеський археологічний музей

15. Державний архітектурно-історичний заповідник «Софія Київська» був заснований у:

- 1) 1905 р.
- 2) 1921 р.
- 3) 1934 р.

16. Міжнародну раду музеїв (ІКОМ) створено у:

- 1) 1947 р.
- 2) 1956 р.
- 3) 1970 р.

17. Що вивчає музеєзнавство:

- 1) історію та закономірності розвитку музеїв
- 2) методика побудови музейних експозицій
- 3) систему наукового комплектування та зберігання колекцій

18. До якого профілю належить Музей історії релігії у Львові:

- 1) меморіального
- 2) краєзнавчого
- 3) історичного

19. До якого профілю переважно належать музеї при наукових академічних установах:

- 1) природничо-історичного
- 2) краєзнавчого

3) художнього

20. Який музей вважається найбільшим у світі:

- 1) Лувр 2) Ермітаж 3) Метрополітен

21. Де зберігається «Джоконда» Леонардо да Вінчі:

- 1) в Ермітажі 2) в Дрезденській галереї
3) в Луврі

22. Найвідомішим в Україні музеєм художнього профілю є:

- 1) Харківський художній музей
2) Національний музей у Львові
3) Національний художній музей України

23. Основою збірки Музею західного і східного мистецтва в Києві є приватна колекція:

- 1) М. Біляшівського 2) М. Терещенка 3) Б. Ханенка

24. Основним видом освітньо-виховної діяльності музеїв є:

- 1) виставкова діяльність
2) екскурсійна робота
3) лекційна робота

25. Музейні споруди у типі галерей появились у:

- 1) у 18 ст. 2) у 19 ст.
3) на початку 20 ст.

26. Перші музейні споруди беруть початок від:

- 1) античних храмів Греції
2) римських амфітеатрів
3) середньовічних замків

27. Найпоширенішими екскурсіями у музеях є:

- 1) тематичні екскурсії 2) оглядові екскурсії
3) лекції

28. У якому порядку здійснюється інвентаризація новопоступлених пам'яток в музеї:

- 1) інвентарний опис, акт прийому, книга вступу
2) акт прийому, книга вступу, інвентарний опис
3) книга вступу, інвентарний опис, акт прийому

29. Для сучасного музейного будівництва характерне:

- 1) анфіладне проектування кімнат
2) гнучкість архітектури планувального вирішення
3) планування залів по периметру

30. Назвіть основні функції музеїв:

- 1) наукове опрацювання фондів
- 2) вивчення, збереження і популяризація пам'яток
- 3) експедиційна діяльність

30. Назвіть основний вид наукової діяльності музеїв:

- 1) наукове опрацювання фондів
- 2) видавнича діяльність
- 3) лекційна робота

Розгорнуті запитання

1. Історія розвитку музейної справи в Україні
2. Вітчизняне законодавство та міжнародні документи про музеї
3. Сутність екскурсії. Функції і ознаки екскурсій
4. Методичні прийоми показу
5. Методичні прийоми розповіді
6. Основні етапи підготовки екскурсії, їх послідовність
7. Музеезнавство як наукова дисципліна
8. Періодизація розвитку музеїв світу
9. Класифікація музеїв України
10. Технологія підготовки нової екскурсії
11. Класифікація екскурсій
12. Методичні прийоми ведення екскурсій
13. Техніка ведення екскурсії
14. Професійна майстерність екскурсовода
15. Особливості проведення екскурсій в музеях
16. Напрямки роботи музеїв
17. Історія музейної справи у світі
18. Фондова робота як основний напрям роботи музеїв
19. Експозиційна діяльність музеїв
20. Комерційна музейна діяльність
21. Виставково-експозиційна діяльність
22. Фандрайзингова діяльність
23. Основи екскурсійної справи
24. Види та зміст екскурсії
25. Методика підготовки нової екскурсії
26. Зародження та розвиток музеїв в Україні
27. Музейний предмет і його властивості. Конкретні ознаки музейних предметів
28. Екскурсійний метод, його особливості
29. Нові інформаційні технології музейної справи
30. Музейний фонд України
31. Функції музеїв та їх властивості
32. Фонди музею

33. Музейна експозиція
34. Освітня робота музеїв
35. Музеї НУБіП України
36. Основи менеджменту та маркетингу у музейній справі
37. Облік та зберігання музейного фонду
38. Організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах
39. Налагодження PR-комунікацій між музеєм та суспільством
40. Базові поняття музеєзнавства

7. Методи навчання

У навчальному процесі використовувалися різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських занять, письмовий контроль у формі тестування та розгорнутих відповідей, організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, керівництво та контроль за виконанням творчих індивідуальних завдань, заохочення студентів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані практичних занять.

8. Форми контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться викладачами у ході аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовими модулями.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).
- Реферат, есе (письмові роботи, оформлені відповідно до вимог).

Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни при рубіжному модульному контролі.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Модульний контроль (МК) проводиться відповідно до графіка навчального процесу. Оцінка модульного контролю виставляється з урахуванням результатів проведеного контрольного заходу даного МК. Контрольні заходи модульного контролю проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. В окремих випадках можна застосовувати й інші форми модульного контролю: письмові завдання, усні колоквіуми та ін. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

У разі відсутності студента на контрольному заході модульного йому надається право на повторне складання в індивідуальному порядку.

Підсумковий (семестровий) контроль. Позитивна оцінка поточної успішності (сумарного результату поточної і модульної оцінки за семестр) за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

З дисципліни передбачена така форма звітності, як іспит, що проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни згідно з «Положенням про екзамен та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України».

У НУБіП України використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з певної дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової оцінки. Рейтингове оцінювання знань студентів не скасовує традиційну систему оцінювання, а існує поряд із нею. Воно робить систему оцінювання більш гнучкою, об'єктивною і сприяє систематичній та активній самостійній роботі студентів протягом усього періоду навчання, забезпечує здорову конкуренцію між студентами у навчанні, сприяє виявленню і розвитку творчих здібностей студентів.

Форма проведення семестрового контролю є комбінованою (частково усна - при проведенні співбесіди, частково письмова - при відповідях на теоретичні питання та тестуванні тощо), зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та

зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Іспит є обов'язковою підсумковою формою контролю, яка дає змогу оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального матеріалу і не може бути зведена до рівня поточних форм контролю. Оцінка за екзамен «автоматично» не виставляється.

Оцінка «відмінно» виставляється студенту, який систематично працював протягом семестру, показав під час іспиту різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вмів вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, виявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка «добре» виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення і поповнення у ході подальшого навчання.

Оцінка «задовільно» виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача.

Оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **Рдис** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **Рнр** (до 70 балів): **Рдис= Рнр+Rат**

10. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Історія української державності» включає:

- конспект лекцій на паперовому та електронному носіях;
- навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи;
- електронний курс дисципліни на платформі Elearn;
- матеріали для демонстрування за допомогою технічних засобів навчання (відеофільми та відеофрагменти).

11. Рекомендована література

Основна

1. Альтгайм Л. Основи музейної та екскурсійної діяльності. Курс лекцій / Л. Альтгайм. – Тернопіль: Тернопільський нац. пед. університет ім. В. Гнатюка, 2007. – 113 с.
2. Бабарицька В. Основи екскурсознавства і музеєзнавства / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К., 2007.
3. Бабарицька В. Основи професійної майстерності екскурсовода / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К., 2007.
4. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К.: Альтерпрес РА, 2012. – 444 с.
5. Байдахер Ф. Загальна музеологія / За ред. Зеновія Мазурика; Пер. з нім. Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – К.: Літопис, 2005.
6. Бондар М., Мезенцева Г., Славін Л. Нариси музейної справи / М. Бондар – К.: Наукова думка, 1959.
7. Галасюк С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник / С. Галасюк. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 178 с.
8. Власюк Г., Зосимович О., Хададова М. Музеєзнавство та архівна справа / Г.Власюк, О.Зосимович, М.Хададова – Житомир: ЖДПУ імені Івана Франка, 2006.
9. Кобзова С. Досвід використання сучасних технологій та методів у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів / С. Кобзова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2010. – № 4.
10. Любіцева О. Методика розробки турів / О. Любіцева – К.: Альтерпрес, 2008. – 300 с.
11. Любіцева О. Туристичні ресурси України: навчальний посібник / О. Любіцева, В. Панкова, Є. Стафійчук. – К., 2007. – 369 с.
12. Мальська М. Планування туристичної діяльності: підручник / М. Мальська, О. Бордун. – К.: Знання, 2010. – 310 с.

13. Мальцева Л. «Організація екскурсійних послуг» як начальна дисципліна / Л. Мальцева // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2012.
14. Маньковська Р. Музейництво в Україні / Р. Маньковська. – К., 2000. - 136 с.
15. Мезенцева Г. Музеєзнавство / Г. Мезенцева. – К., 1980. – 134 с.
16. Організація екскурсійної діяльності. Опорний конспект лекцій. Укладач О. Каролоп.- К.: Видавничий центр КНТЕУ. - 2002. – 45 с.
17. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв / П. Горішевський, М. Ковалів, В. Мельник, С. Оришко. – Івано-Франківськ: Плай, 2005.
18. Петранівський В., Рутинський М. Туристичне краєзнавство / За ред. проф. Ф. Заставного. – К.: Знання, 2006.
19. Романенко О. Організація екскурсійних послуг / О. Романенко // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 176.
20. Рутинський М. Географія туризму України / М. Рутинський – К.: Центр навчальної літератури, 2004.
21. Рутинський М. Зінько Ю. Сільський туризм / М. Рутинський – К.: Знання, 2006.
22. Рутинський М. Міжнародний туризм / М. Рутинський – К.: Знання, 2007.
23. Рутинський М., Стецюк О. Туристичний комплекс Карпатського регіону України / М. Рутинський. – К.: Знання, 2007.
24. Рутинський М., Стецюк О. Музеєзнавство / М. Рутинський. – К.: Знання, 2008.
25. Салата О. Основи музеєзнавства / О. Салата – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 164 с.
26. Сокол Т. Основи екскурсознавства / Т. Сокол. – К., 2006.
27. Сокол Т. Основи туристичної діяльності / Т. Сокол. – К.: Грамота, 2006. – 264 с.
28. Федорченко В., Костюков М., Дьорова Т., Олексійко М. Історія екскурсійної діяльності в Україні / В. Федорченко, М. Костюкова, Т. Дьорова, М. Олексійко. – К.: Кондор, 2004. – 164 с.
29. Чагайда І., Грибакова С. Екскурсознавство / І. Чагайда, С. Грибакова. – К.: Кондор, 2004. – 204 с.
30. Якубовський В. Музеєзнавство / В. Якубовський. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. – 352 с.

Допоміжна

31. Абрамов В., Покоłodна М. Проблеми удосконалення системи підготовки і менеджменту персоналу екскурсійної сфери туристської галузі України. Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. Вып. 75. Сер.: Экономические науки / В. Абрамов, М. Покоłodна. – К.: «Техніка», 2007. – С. 203-211.

32. Акуленко В., Магазинщикова І., Моздир М., Тарасенко О. Культурна спадщина людства: збереження та використання / В. Акуленко, І. Магазинщикова, М. Моздир, О. Тарасенко – Л., 2002.
33. Акуленко В. Охорона пам'яток культури в Україні (1917-1990) / В. Акуленко – К., 1991.
34. Білокінь С. Музей України. Збірка П. Потоцького: Доба, середовище, загибель / С. Білокінь. – К., 2002.
35. Бондар М., Мезенцева Г., Славін Л. Нариси музейної справи / М. Бондар, Г. Мезенцева, Л. Славін. – К., 1959.
36. Буланій І., Явтушенко І. Громадські музеї України. Історія, досвід, проблеми / І. Буланій, І. Явтушенко. – К.: Наукова думка, 1979.
37. Жигульский З. Музеи мира: Введение в музееведение / З. Жигульский. – М., 1989.
38. Буравченков А. Культура і туризм: взаємодія і збагачення / А. Буравченков. – К.: Українська культура, 1999.
39. Василенко А. Літопис історії становлення і розвитку народних музеїв України / А. Василенко. – К.: Наукова думка, 1974.
40. Вечерський В. Державний захист історико-культурної спадщини / В. Вечерський // Культурна політика: методологічні, правові, економічні проблеми. - К., 1995.
41. Вечерський В. Реституція культурних цінностей / В. Вечерський // Пам'ятки України. - 1994. - № 1-2.
42. Вольфович А. Модель музейної комунікації в концепції зарубіжних музеєведів / А. Вольфович // Музей в сучасній культурі. – СПб., 1997.
43. Воронина А. Організація екскурсійних послуг / А. Воронина. Симферополь: Сонат, 2008. – 200 с.
44. Ганнусенко Н. Світ музею / Н. Ганнусенко // Мистецтво та освіта. - 1998. - №1.
45. Гедбер А. Галерея Уффіци / А. Гедбер. – М., 1986.
46. Геппенер Н. Всеукраїнське музейне містечко / Н. Геппенер // Пам'ятки України, 2003. - № 1-2.
47. Грімстед П., Борлі Г. Доля українських культурних цінностей під час Другої світової війни / П. Грімстед, Г. Борлі. – Львів, 1992.
48. Грибонова С. Тематичні напрями екскурсій як відображення культурно-пізнавальних інтересів української молоді в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. / С. Грибонова // Гілея: наук. вісн. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2012. – Вип. 56.
49. Гудченко З. Музеї народної архітектури України / З. Гудченко. – К., 1981.
50. Зеленська Л. Науково-методичні засади розробки тематичної екскурсії «Іноземці у степах України» / Л. Зеленська // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 214.
51. Экомuzeи // Музеум. - 1985. - 148.
52. Івченко А. Вся Україна: Путеводитель / А. Івченко. – К.: ГНПП Картографія, 2005.
53. История Эрмитажа и его коллекций: Сборник научных трудов. – Л., 1989.

- 54.Каднічанський Д. Скульптури храмів Львова та їх використання в екскурсійній діяльності / Д. Каднічанський // Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Міжнародні відносини : [зб. наук. пр.] / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; відп. ред. М. Мальський. – Л., 2008. – Вип. 24.
- 55.Кепін Д. Перспективи розвитку музейної мережі України / Д.Кепін // Вісник краєзнавства. – 1998. - № 2.
- 56.Лисенко С. Про організацію безпечної роботи з групою під час екскурсії / С. Лисенко // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2010.
- 57.Логвин Г. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятники / Г.Логвин. – К.: Мистецтво, 1968.
- 58.Лорд Б., Лорд Г. Менеджмент в музейном деле / Б.Лорд, Г.Лорд. – М., 2002.
- 59.Мезенцева Г. Музеї України / Г.Мезенцева. – К., 1959.
- 60.Музей на межі тисячоліть: минуле, сьогодення, перспективи. – Дніпропетровськ, 1999.
- 61.Музей на рубежі епох: минуле, сьогодення, перспективи. – К., 1999.
- 62.Національна програма туристсько-екскурсійних маршрутів Намисто Славутича. – К., 1997. – 242 с.
- 63.Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. – К.: Златограф, 2004.
- 64.Музеї Карпатського регіону. – Л.: Центр Європи, 2004.
- 65.Музеї України: Довідник / Міністерство культури і мистецтв України. – К.: Задруга, 1999.
- 66.Основні тематичні напрями національної системи туристично-екскурсійних маршрутів Намисто Славутича: Навч.-метод. посіб. / П. Науменко, С. Грибанова, О. Дорошенко й ін. – К.: Ін-т туризму ФП України, 1999.
- 67.Охорона історико-культурної спадщини України. - К., 1992.
- 68.Пасечный П. Туризм и экскурсии / П. Пасечный. – М., 1983. – 230 с.
- 69.Петренко Т. Просвітницька місія / Т.Петренко // Старожитності. - К., 1992.
- 70.Подобед О. Віртуальні навчальні екскурсії історичними просторами України та зарубіжних країн / О. Подобед // Історія в сучас. шк. – 2012. – № 6.
- 71.Покоłodна М. Визначення екскурсійного потенціалу міста та шляхів активізації його використання / М. Покоłodна // Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва ; голов. ред. В. М. Бабаєв. – Х., 2012.
- 72.Рязанова Т. До сторіччя Київського музею старожитностей та мистецтв / Т. Рязанова // Вісник краєзнавства. - 1999. - № 2(4).
- 73.Скрипник Г. Етнографічні музеї України / Г.Скрипник. – К., 1989.
- 74.Список найважливіших історичних сіл України та їхніх пам'яток // Пам'ятки України, 1995. - № 1.
- 75.Українські культурні цінності в Росії: Археологічні колекції України. - К., 1997.
- 76.Старовинні маєтки України: Книга-альбом /І. Родічкін, О. Родічкіна. – К.: Мистецтво, 2005.

- 77.Тронько П. Історичне краєзнавство в Українській РСР / П.Тронько. – К.: Наукова думка, 1989.
- 78.Україна: Путівник / Підгот. і упоряд. О. Зінкевич і В. Гула. – К.: Смолоскип, 1993.
- 79.Україна: скарби музеїв і заповідників: Путівник. – К.: Чорлі, 1997.
- 80.Хуусконен Н., Глушанок Т. Практика экскурсионной деятельности / Н.Хуусконен, Т.Глушанок. – СПб., 2006. – 208 с.
- 81.Шарафутдінова І. Данило Щербанівський (1877-1927) / І.Шарафутдінова // Археологія, 1998. - № 3.
- 82.Шпронида Д. Вадим Щербаківський / Д.Шпронида // Київська старовина. - 1996. - № 4-5.
- 83.Шубровська М. Д.І.Яворницький: життя, фольклорно-етнографічна діяльність / М.Шубровська. – К., 1972.

Інформаційні ресурси

- 84.Верховна рада України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua
- 85.Державне агентство України з туризму та курортів. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tourism.gov.ua
- 86.Портал путешествий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.travel.ru
- 87.Украинская туристическая информационная система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.utis.com.ua
- 88.Довідник про сайти музеїв усього світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://supercook.ru/spr-01-mus.html>
- 89.Портал «Національний віртуальний музей» (Велика Британія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.culture24.org.uk/home>
- 90.Сайт Національного музею науки Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.museum.ru/N30669>
- 91.Видання «Музеї України» (містить каталог музеїв України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.museum-ukraine.org.ua>